

IV. Элементы актыўнай ацэнкі

Мікалай ЗАПРУДСКІ

Алена РАДЗЕВІЧ



4.1. Свядомае планаванне мэтаў

Пасля дваццаці пяці гадоў даследаванняў і эксперымантаў я прыйшоў да высновы, што **поспех роўны мэце**. *Максімальнае засяроджванне на мэце ёсць найважнейшая якасць людзей, якія дамагаюцца выдатных вынікаў у любой справе, любой галіне.*

Артур Б. Вангандзі (Arthur B. Van Gundy),
прафесар псіхалогіі ўніверсітэта Аклахомы.



Паспрабуйце працягнуць сказ: «Прагрэс – гэта не пытанне хуткасці, а...». Гэта ключавое пытанне да параграфа.



Якімі словамі дапоўніць сказ, можна знайсці, прачытаўшы гэты параграф кнігі. Тут пойдзе размова пра вучэбныя мэты. Што такое мэта? Існуе шмат вызначэнняў гэтага паняцця. Разгледзім некаторыя з іх. «Мэта (філас.) – уяўленне, якое чалавек імкнецца ажыццявіць». «Мэта – пачатак ці корань справы, штуршок; за ім ідзе сродак, спосаб, а завяршае справу канец, мэта і дасягненне яе» (*Тлумачальны слоўнік У. Дала*). «У паняцце мэта ўваходзіць пэўнае ўяўленне, імкненне да яе ажыццяўлення і ўяўленне пра тыя сродкі, якімі мэта можа быць дасягнута» (*Малы энцыклапедычны слоўнік Бракаўза і Ефрона*). «Мэта – жаданы вынік (прадмет імкнення). Тое, што пажадана ажыццявіць» (*Вікіпедыя*). Азнаёміўшыся з рознымі азначэннямі мэтаў, можна заўважыць ключавыя словы і прасачыць наступныя ўзаемасувязі:

- мэта звязана з жаданнямі, імкненнямі;
- мэта звязана з намерам;
- мэта звязана з уяўленнямі, «канструкцыямі» будучыні;
- мэта звязана з воляй і свядомасцю;
- мэта – матыватар дзейнасці.

Увогуле, мэта звязана з катэгорыяй *сэнс*. Мэта – гэта тое, што з’яўляецца асновай любога дзеяння, а таксама яго вынік.



4.1.1. Як звычайна настаўнікі фармуліруюць мэты на ўрок і які ў гэтым ёсць сэнс?

Пры традыцыйнай практыцы арганізацыі адукацыйнага працэсу мэты ўрока фармулюе выключна настаўнік. Як правіла, яны ў плане ўрока запісваюцца праз 1) яго дзейнасць; 2) вывучаемы змест; 3) дзейнасць навучэнцаў. У першым выпадку для абазначэння мэты выкарыстоўваюцца дзеясловы: *даць* паняцце (напрыклад, цывілізацыі або сілы электрычнага току), *сфармаваць* веды..., *пазнаёміць* з..., *выхоўваць*..., *развіваць*..., *паказаць*..., *абгрунтаваць*..., *замацаваць*..., *прааналізаваць*..., *абагульніць*..., *сістэматызаваць*..., *навучыць*..., *даказаць*..., *параўнаць*..., *праверыць*... і да т. п. Падобнага роду запісы нельга аднесці да мэтай, паколькі тут мы не бачым апісання канчатковага выніку (прадукту) ўрока. Хутчэй гэта – дэкларацыі пра намеры настаўніка, указанне на тое, што ён будзе сам рабіць на ўроку: *фармаваць*, *выхоўваць*, *развіваць*, *знаёміць*, *тлумачыць*... Тут вучні – толькі аб’ект уздзеяння педагога, матэрыял, з якім ён працуе. Галоўнае – праца настаўніка як самакаштоўны рытуал, яго план, а вынік урока (яго запланаваная мэта), аказваецца, мае толькі нейкае другараднае значэнне. Ці можа напрыканцы ўрока адчуваць прафесійнае задавальненне настаўнік, калі ён паставіў адукацыйную мэту да ўрока гісторыі па тэме: «Заходняя Беларусь у складзе Польшчы» (IX клас): стварыць умовы для ўсведамлення вучнямі сацыяльна-эканамічнага, палітычнага развіцця Заходняй Беларусі ў складзе Польшчы?.. Калі зыходзіць з азначэння мэты як жаданага выніку, то ў дадзеным выпадку жаданы вынік настаўніка – умовы, якія ён павінен стварыць на ўроку. Што гэта за ўмовы і як могуць вучні і настаўнік правесці дасягненне мэты? Пры такой фармулёўцы мэтай настаўнік здымае з сябе адказнасць за вынік урока. Распльвістасць і нявызначанасць спраектаваных настаўнікам мэтай прыводзіць да іх неразумення як самім настаўнікам, так і вучнямі.

Апісаная пастаноўка мэты, па-першае, супярэчыць самому азначэнню паняцця *мэта*, па-другое, дэтэрмінуе толькі адпаведную дзейнасць педагога, які дзейнічае ў адпаведнасці са сваім намерам, напрыклад, «даць веды пра...». Калі ж так запісваюцца выхаваўчыя і развіццёвыя мэты, то яны носяць выключна дэкларатыўны характар. За адзін урок не толькі цяжка выхаваць або развіць тую ці іншую якасць асобы вучня, але і немагчыма вымераць ступень іх росту. Для гэтага не прыдуман надзейных інструментаў.

Другі варыянт пастаноўкі навучальнай мэты – праз змест, што вывучаецца: вывучыць паралельнае і паслядоўнае злучэнні кандэнсатараў, закон Ома, гісторыю калектывізацыі на Беларусі, фізічныя і хімічныя ўласцівасці селянай кіслаты і да т. п. Тут, па сутнасці, дубліруецца тэма ўрока. Для настаўніка, што спланаваў мэту такім чынам, мэта ўрока – гэта мэта для сябе. Аднак ён ідзе на ўрок, каб навучыць пэўнаму аспекту тэмы, развіваць

мысленне, таму яго мэтай павінна быць тое, чаму павінны навучыцца / засвоіць вучні. Пры сучасным кампетэнтнасным падыходзе – што вучань будзе ведаць, умець і як і я каштоўнасныя адносіны будуць развівацца. Правільна сфармуляваная настаўнікам мэта дапаможа атрымаць больш якасны вынік урока.

Недасканаласць традыцыйнага мэтавызначэння заключаецца не толькі ў падмене паняцця *мэта*, але і ў неканкрэтнасці – што з гэтага і на якім узроўні павінны засвоіць вучні. На прыкладзе таго ж закону Ома: ці павінны яны будуць выводзіць формулу закону, ці будзе ад іх патрабавацца будаваць адпаведныя графікі, ці трэба будзе расказаць пры адказе гісторыю адкрыцця закона і да т. п. Не зразумела, з якімі канкрэтнымі ведамі і ўменнямі навучэнцы будуць сыходзіць з урока.

Калі ж мэта вызначаецца праз дзейнасць вучняў, то ў паўрочным плане настаўнікам запісваецца: напісаць сачыненне, выканаць практыкаванне, рашыць пэўныя задачы, вывесці формулу і інш. Гэта таксама не з'яўляецца мэтай, а толькі указаннем на тое, што будуць на ўроку рабіць вучні. Пра вынік гаворка не ідзе.

Самае цікавае тое, што, у выпадку адсутнасці ў настаўніцкім плане такім чынам сфармуляванай мэты, на ўроку, па сутнасці, нічога не мяняецца. Запіс мэты ў названых варыянтах – гэта фармальнасць і магчымасць настаўніка не ўскладаць на сябе адказнасць за вынікі навучання.

Разам з тым, відавочна, што чым больш канкрэтна вызначана мэта, тым дакладней можа быць спланаваны адукацыйны працэс, тым верагодней будзе дасягнуты вынік, што ёй адпавядае.

Яшчэ назавём некаторыя адметнасці традыцыйнага мэтавызначэння: вучні не ўдзельнічаюць у дадзеным працэсе, часам яны нават не ведаюць мэту настаўніка (тым больш сваю), а проста слухаюць настаўніка, больш паспяховых аднакласнікаў; выконваюць заданні, не разумеючы, навошта гэта трэба рабіць. Сустрэкаецца пры пастаноўцы мэтай і такая памылка: адсутнасць у фармулёўцы (а значыць, і ў свядомасці) часавых рамак і крытэрыяў паспяховасці выканання заданняў. Адсюль бракуе матывацыі, нізкая выніковасць адукацыйнага працэсу.

Падвядзём вынік: традыцыйнае мэтавызначэнне – гэта толькі фармальная працэдура. Настаўнік для выгляду (абы напісаць) выконвае патрабаванне ад кіраўніцтва: запісаць у сшытку «трыединую цель».



4.1.2. Мэтавызначэнне ў стратэгіі актыўнай ацэнкі

Пад мэтай мы будзем разумець адукацыйны прадукт, што можа быць унутраным або знешнім, быць створаным за пэўны прамежак часу і якасць гэтага прадукту можна прадьягнаставаць. У педагогіцы мэтавызначэнне – працэс пастаноўкі мэтай і задач суб'ектаў дзейнасці (настаўніка і вучня), іх прад'яўлення адзін аднаму, узгаднення і дасягнення. Пры пастаноўцы мэтай неабходна ўлічваць, з аднаго боку, нарматыўныя патрабаванні, а з другога – узровень навучання, матывацыі, развіцця і выхавання навучэнцаў, тып і традыцыі школы, а таксама рэальныя магчымасці дадзенага ўрока.

Пастаноўка мэты ўрока – гэта не аднамомантны акт, а працэс, якім пачынаецца і заканчваецца планаванне.



Мэта – гэта тое, што з’яўляецца матыватарам і вынікам любога дзеяння. Яе можна параўнаць з восьсю, на якой круціцца кола навучання. Мэта мае цесную сувязь з працэсам ацэньвання, яны звязаны з «канструкцыямі» найбліжэйшай будучыні, воляй і свядомасцю.

Вучэбная мэта – гэта заява пра тое, чаго вы з вучнямі спадзеяцеся дасягнуць на працягу 45 хвілін урока. Мэты трэба фармуляваць сцісла і дакладна. Годныя мэты заўсёды пэўныя і арыентаваны на дзеянне. Правільнае вызначэнне мэтай – асобнае мастацтва. Пры фармуляванні мэты настаўніку, перш за ўсё, трэба задаць сабе пытанне, што ён жадае атрымаць у выніку яе дасягнення? Чым яснае гэта бачанне ў педагога, тым больш зразумела гэта будзе і для вучняў (**уклучаючы крытэрыі ацэнкі вынікаў дзейнасці – наштобузу**)

Прыступаючы да планавання ўрока, задайце сабе пытанне – навошта я буду вучыць гэтаму сваіх вучняў?

Цяпер адкажыце на пытанні:

1. Што будзе карысным для іх?
2. Як дзеці будуць выкарыстоўваць гэта ў будучыні?
3. Што яны будуць ведаць і ўмець пасля майго ўрока?
4. Што яны будуць памятаць з гэтага ўрока некалькі гадоў?

Галоўнае, не перабраць з высокімі чаканнямі ў дачыненні да вучняў, бо мэта можа ператварыцца ў мару. Асноўнае патрабаванне да мэты: яна павінна быць дыягнастычнай, а гэта азначае, што маюцца сродкі і магчымасці праверыць яе дасягненне. Мэту можна параўнаць з цаглінкай, з якой складаецца будынак пад назвай «урок». Калі мэта не адпавядае заяўленым патрабаванням, яна падобна да цаглінкі, выкладзенай наўскос.

Методыка пастаноўкі SMART-мэтай – адна з самых вядомых у мэтавызначэнні. У перакладзе з англійскай *smart* – разумны. У дадзеным выпадку гэта абрэвіатура (па першых літарах пяці англійскіх слоў), якая дапамагае запомніць пяць важнейшых крытэрыяў пастаноўкі «правільных» мэтай (гл. табл. 1). Яе ў 1954 г. увёў Пітэр Друкер.

Табліца 4.1.1. Праверка мэтай з дапамогай SMART- тэхналогіі

<p>Specific / Канкрэтнасць</p>	<p>Ці ўтрымліваецца ў фармулёўцы мэты інфармацыя, якая адказвае на пытанні «хто?», «што?», «дзе?» «калі?», «як?»</p> <p><i>Мэта павінна быць максімальна канкрэтнай і яснай. Ступень яе празрыстасці вызначаецца адзначнасцю ўспрымання ўсімі вучнямі</i></p> <p><i>Таму перш, чым прадставіць мэту вучням, уявіце не вельмі паспяховага вучня і падумайце, ці зразумее ён мэту</i></p>
<p>Measurable / Вымяральнасць</p>	<p>Ці маецца надзейная сістэма або аб'ектыўная крыніца для вымярэння ступені дасягнення мэты?</p> <p><i>Мэта павінна быць вымерана, прычым крытэрыі вымярэння павінны быць не толькі па канчатковым выніку, але і па працэсавым. Паказальнікі крытэрыяў могуць быць якасныя: вучні ведаюць..., даюць азначэнне..., пералічваюць..., выдзяляюць..., падкрэсліваюць... і колькасныя: назавуць 3 прычыны..., складуць 5 сказаў з вывучанай лексікай...</i></p>
<p>Achievable / Дасягальнасць</p>	<p>Ці можа мэта быць дасягнута разумнымі высілкамі і сродкамі?</p> <p><i>Узгодненая, арыентаваная на канкрэтныя дзеянні</i></p>
<p>Realistic / Рэалістычнасць</p>	<p>Рэалістычная і арыентаваная на канкрэтныя вынікі</p> <p><i>Мэта павінна быць рэалістычнай у дадзенай сітуацыі, улічваючы кантэкст урока</i></p>
<p>TimeBased / Абмежаванасць ў часе</p>	<p>Ці маюцца выразна названыя канчатковыя і / або пачатковыя тэрміны?</p> <p><i>Мэта сфармулявана на адзін урок (45 хвілін) або на пэўны тэматычны блок (2 ці больш урокаў па тэме)</i></p>

Чым больш канкрэтную мэту навучання вы ставіце, тым дакладней будзеце падбіраць матэрыял і метады для яе дасягнення. Ясная і дакладная мэта ў вашай свядомасці будзе накіроўваць увесь працэс навучання. Калі вучань адчувае, што ўрок мае накіраванасць, ён уважліва слухае і ўдзельнічае ў ім з вялікай цікавасцю.

Вучэбная мэта:

- з'яўляецца выразам пажаданага выніку ці дасягнення;
- выяўлена праз станоўчыя сцверджанні, якія апісваюць паводзіны, навыкі або пэўныя падзеі, што будуць назірацца на працягу пэўнага часу;
- можа быць зразумелай усім, хто яе чытае;
- у добра сфармуляваных мэтах ўтрымліваецца інфармацыя пра тое, хто і што будзе рабіць, калі і наколькі добра.

Настаўніку трэба, запісваючы мэту ўрока, указваць на вынік, што плануе атрымаць: пэўныя веды і ўменні вучняў. Гэта, сапраўды, важна, бо мэта для педагога – арыенцір

дзейнасці. Калі ж мы запісваем мэты з дапамогай дзеясловаў: паўтарыць, даказаць, сфарміраваць, стварыць умовы, пазнаёміць і г. д., то гэта – толькі ўказанне на намеры настаўніка, на тое, што ён сам збіраецца рабіць на ўроку. У такіх выпадках мы часта бачым, што педагог працуе (*паўтарае, знаёміць, фарміруе...*), а вучні не праяўляюць актыўнасці. Больш за тое, запіс мэты праз дзеянні настаўніка носіць выключна фармальны характар, бо пры яе адсутнасці на ўроку нічога не зменіцца.

Калі ж мэта запісана праз плануемы вынік, то педагог пры падрыхтоўцы да ўрока думае не што сам будзе рабіць, а што павінны будуць рабіць вучні, каб дасягнуць канкрэтна і дыягнастычна зададзенай мэты, а на ўроку ён арганізуе адпаведную іх дзейнасць.

Што значыць дыягнастычна зададзеная мэта? Гэта такое яе заданне, калі мэта – сродак вымярэння, высвятлення ступені яе ж дасягнення.

Прывядзём удалыя варыянты дыягнастычнага апісання настаўнікам навучальнай мэты ўрока:

- да заканчэння ўрока вучні будуць ведаць (правіла, дату, формулу, азначэнне і г. д.); будуць умець (пералічваць, узнаўляць, прыводзіць прыклады, тлумачыць сэнс і да т. п.);
- вучні змогуць [рашыць задачу тыпу (указваецца нумар), выканаць тэст (дадаецца), скласці дыялог (настаўнік сам прадстаўляе патрабаванні да яго), разабраць сказ па членах, правільна запоўніць контурную карту і г. д.];
- вучні будуць валодаць спосабам (пераводзіць адзінкі хуткасці з км/гадз у м/с, знаходзіць найменшае агульнае кратнае, праверкі правапісу ў словах і г. д.).

4.1.3. Прыклады пастаноўкі мэты

Нямецкая мова (VIII клас)

Тэма ўрока. Уражанні ад канцэрта.

Мэта ўрока: вучні навучацца вылучаць у праслуханых тэкстах інфармацыю пра наведаны канцэрт; змогуць стварыць дыялог на аснове праслуханых тэкстаў (дыялог павінен быць з 10 сказаў і ўтрымліваць наступныя лексічныя адзінкі – даюцца).

Надзея Грыгор'ева, г. п. Мёры.

Беларуская мова (V клас)

Тэма ўрока. Алфавіт. Гукі і літары беларускай мовы.

Мэта ўрока: вучні будуць даваць азначэнне паняцця «алфавіт»; ведаць колькасць літар беларускага алфавіта; ведаць практычнае выкарыстанне алфавіта; умець правільна называць літары беларускага алфавіта (асабліва **ў, ъ, ф, х** і інш.); ведаць розніцу паміж літарай і гукам.

Алена Казлова, г. Полацк.

Хімія (IX клас)

Тэма ўрока. Способы зображэння арганічных злучэнняў.

Цель ўрока: в канце ўрока ученики смогут перечислить основные способы изображения органических соединений; составить формулы органических веществ.

Алена Цынкевіч, г. Мінск.

Беларуская мова (VII клас)

Тэма ўрока. Дзеепрыслоўе як асобая форма дзеяслова.

Мэта ўрока: мяркуецца, што да канца ўрока вучні будуць ведаць пра ня-зменнасць і сінтаксічную ролю дзеепрыслоўяў; умець вызначаць сэнсава-граматычную ролю дзеепрыслоўяў.

Вольга Слаута, г. Слонім.

Матэматыка (IX клас)

Тэма ўрока. Впісанный трэугольнік.

Целі ўрока: к канцу ўрока учащиеся будут знать, какой трéугольник называется вписанным, а окружность описанной; формулы для нахождения радиуса окружности описанной около трéугольника, если он: прямоуголь-ный, равносторонний, произвольный; уметь строить вписанный трéугольник в зависимости от его вида; смогут решить простые задачи с применением этих формул.

Аксана Прахіна, г. Слонім.

4.1.4. Мэта мовай вучня



Пры планаванні ўрока важна не толькі сфармуляваць мэты, але і прыняць рашэнне, як дапамагчы вучням іх усвядоміць і прыняць. Аўтарытарны настаўнік звычайна не задумваецца аб праблеме яснасці мэты і крытэрыяў яе паспяховага дасягнення для вучняў. Пры такім падыходзе ў класе нярэдка вучні незадаволена выказваюць пытанні: «Навошта мне гэта рабіць, чаму я павінен падкрэсліваць, вылучаць, пісаць, рашаць? Мне гэта не трэба». Пры гэтым пераважае знешняя матывацыя, пры якой вучні не ў стане адчуць сябе суб'ектамі навучання. Мэта, якую ведае толькі настаўнік, ніяк не ўплывае на вынікі вучэбнай дзейнасці вучняў, таму ў ёй няма асаблівага сэнсу. Сэнс мэты з'яўляецца толькі тады, калі яна становіцца мэтай вучня.

«Вучням вельмі цяжка дасягнуць мэты навучання, пакуль яны не разумеюць яе і не ацэняць, што трэба зрабіць для яе дасягнення. Таму самаацэнка вельмі важная для навучання. Многія настаўнікі спрабавалі развіваць у навучэнцаў здольнасць да самаацэнкі і прыйшлі да высновы, што першая і самая складаная задача – гэта перакананне вучняў думаць пра сваю працу ў плане дасягнення мэтай. Калі дзеці навучацца гэтаму, яны пачынаюць мець больш агульны погляд на сваю працу, што дазваляе ім кантраляваць сваю дзейнасць і кіраваць ёю».

П. Блэк, Д. Уільям

Інфармаванне вучняў пра мэты ўрока пераносіць частку адказнасці за навучанне з настаўніка на вучняў. Навучэнцам даецца заданне паставіць перад сабой мэты і адсочваць уласны прагрэс. Ім трэба праяўляць творчасць, рызыкаваць і задаваць пытанні. Карацей кажучы, цяпер яны самі павінны клапаціцца пра сваё навучанне. Дасягненне мэты становіцца не проста задачай настаўніка, але агульным падарожжам вучняў разам з правадніком-настаўнікам.

Для многіх настаўнікаў і вучняў гэта вельмі няпроста:

- настаўнікі часам думаюць, што калі пакідаюць мэту ўрока невядомай для вучняў, то апошнія разглядаюць іх як людзей аўтарытэтных, што ведаюць значна больш, чым вучні. Але тое, што настаўнік ведае значна больш за вучняў, відавочна не дапамагае ім вучыцца, не робіць працэс навучання больш эфектыўным;
- раскрыццё мэты ўрока – частковы адыход настаўніка ад поўнага кантролю працэсу навучання, што выклікае пэўны непакой, бо дагэтуль настаўнік быў манапалістам працэсу навучання і ацэньвання;
- школьнікі, якія прывыклі быць «пасіўнымі назіральнікамі», могуць супраціўляцца пераходу на іншую мадэль ацэньвання, асабліва калі на другіх навучальных прадметах сітуацыя не мяняецца;
- калі вы будзеце інфармаваць вучняў пра мэты і заклікаць іх узяць на сябе адказнасць за іх выкананне, можаце сутыкнуцца з супрацівам з боку вучняў. Іх звычкі іншыя, а прыманне на сябе адказнасці за навучанне атаясамліваецца з намаганнямі, якіх яны хацелі б пазбегнуць. Вы можаце пачуць: «Навошта нам гэтая мэта, скажыце лепш самі, што мы павінны вывучыць». Вы можаце адчуць сябе збянтэжаным і захацець вярнуцца да сваіх традыцыйных метадаў.

Каб пазбегнуць гэтых цяжкасцей, неабходна падзяліцца «таямніцай» мэтай з вучнямі і прыкласці намаганні, каб інфармаваць вучняў пра тое, чаму вы хочаце падзяліцца з імі гэтай урока і крытэрыямі яе паспяховага дасягнення.

Давайце падумаем: калі чалавеку лягчэй складаць пазл, калі ён ведае выніковы малюнак або калі не ведае яго? Вядома, лягчэй, калі ведае. Нездарма Сенека казаў: «Калі вы не ведаеце куды плыць, ні адзін вецер не будзе вам спадарожным». Тое ж і з вучнем, які пачуў толькі тэму ўрока, але не ведае яго мэту, не ведае, што ён павінен вывучыць і навошта. Калі мы адкрыем яму таямніцу, н а в о ш т а мы вучымся, ён будзе нашым саюзнікам і яго можна будзе пераканаць паскорыць тэмп навучання або нейкі час засяродзіцца на важным пытанні. Пры гэтым вучні становяцца актыўнымі ўдзельнікамі ўрока, самастойна плануюць і арганізуюць сваю дзейнасць. Правільна сфармуляваная мэта павінна тлумачыць вучню, навошта ён працуе і што вывучае, паляпшаць зваротную сувязь паміж вучнем і настаўнікам, забяспечваць магчымасць асэнсаванага кантролю над вынікам дзейнасці. Калі вучні ведаюць мэту навучання, настаўніку лягчэй будзе разам ісці да яе дасягнення.

Беларуская літаратура (XI клас)

Тэма ўрока. Палыбленне агульначалавечага, маральна-філасофскага, гуманістычнага зместу лірыкі (агляд).

Мэта ўрока мовай вучня:

Да канца ўрока буду ведаць: асноўныя напрамкі развіцця сучаснай лірыкі; імёны найбольш яркіх прадстаўнікоў сучаснай беларускай паэзіі; наватарскія пошукі сучасных беларускіх паэтаў у галіне паэтычнай формы.

Святлана Севярын, г. Бабруйск.

Інфарматыка (VI клас)

Тэма ўрока. Загрузка тэкста из файла и его редактирование.

Целі ўрока на языке ученика: 1) повторюю понятие редактирование тэкста; 2) научуся загрузіць тэкст из файла в оперативную памяць

компьютера, редактировать текст; 3) буду знать понятие пустой строки.

Наталля Шынкевіч г. Магілёў.

Беларуская мова (пачатковыя класы)

Тэма ўрока. Праваніс канчаткаў прыметнікаў мужчынскага і ніякага роду ў давальным склоне.

Мэты на мове вучняў: буду ведаць канчаткі прыметнікаў мужчынскага і ніякага роду ў давальным склоне; буду умець правільна скланяць прыметнікі, вымаўляць іх, спалучаць з назоўнікамі; змагу выканаць практыкаванне, дзе трэба будзе паставіць прыметнікі у давальным склоне і правільна запісаць яго.

Лілія Барнатовіч г. Пінск.

Матэматыка (V клас)

Тэма ўрока. Найменшае агульнае кратнае.

Мэты ўрока мовай вучня: будзеце ведаць што такое НАК двух і больш лікаў, для чаго патрэбна НАК і дзе яго выкарыстоўваюць, навучыцеся знаходзіць НАК двух і больш лікаў, рашаць прыклады і задачы, звязаныя з НАК лікаў.

Генадзь Змітровіч г. Горкі.

Матэматыка (V клас)

Тэма ўрока. Доля. Дробь.

Целі ўрока на языке ўчащихся: к концу ўрока вы зможце даць определение доли; прочитайте дробь, назвать на сколько долей разделено целое; записать дробь, назвать числитель и знаменатель дроби; объяснить, что показывают числитель и знаменатель дроби.

Алена Міхайлава, г. Магілёў.

Чалавек і свет (III клас)

Тэма ўрока. Растения и животные болот. Значение болот в природе.

Целі ўрока на языке ўчащихся: к концу ўрока вы будзеце ведаць, як образуюцца болота; яго абитателі; зможце с родіцелямі і дзурьямі абсудіць важнасць болота для кожнага члена сям'і.

Алена Кавалевіч г. Белаазёрск.

Беларуская мова (VI клас)

Тэма ўрока. Лічэбнік як часціна мовы.

Мэты ўрока мовай вучня: у канцы ўрока вы зможаце распазнаваць лічэбнікі ў тэксце, вызначыць, колькасны гэта ці парадкавы лічэбнік; якім членам сказа з'яўляецца лічэбнік.

Мікалай Атрахімовіч, в. Варапаева, Пастайскі р-н.



4.1.5. Навошта і як знаёміць вучняў з мэтай урока?

Згадайце сабе аднаго з вашых вучняў, які часта выклікае праблемы, і падумайце, ці сапраўды ён зразумеў мэту, якую Вы прадставіце яму. Каб настаўніку навучыцца паспяхова фармуліраваць мэты ўрокаў на мове вучняў, можна патлумачыць мэту ўрока дзецям, а потым папрасіць іх, каб яны ў парах абмеркавалі, што зразумелі і як сфармулявалі б гэтую мэту іншымі словамі. Так вы ўбачыце, ці ўсе вучні добра зразумелі мэту ўрока. Вельмі істотна, каб мэта на мове вучняў была ўвесь урок перад вачамі дзяцей, можна было адсочваць, як вучні набліжаюцца да мэты, ажыццяўляць неабходную карэкцыю і вызначаць змест і характар далейшай працы. Мэта на мове вучняў можа стаць сродкам вымярэння на заканчэнні ўрока ступені яе дасягнення, што дае магчымасць ажыццяўляць карэкцыю і аптымізаваць змест дамашняга задання.

Нават першыя спробы працы па актыўнай ацэнцы беларускіх настаўнікаў паказалі, што ўжо ў пачатковых класах дзеці здольныя фармуляваць мэты пад кіраўніцтвам настаўніка і дасягаць іх.

«На ўроку матэматыкі я прапанавала пагуляць у гульнію «Хто хутчэй». На працягу 3 хвілін вучні складалі трохзначныя круглыя лікі (якія былі запісаны ў радок), пазначалі толькі адказы, затым мы вызначылі пераможцу, які рашыў больш прыкладаў (вучні стоячы называлі адказы, у каго адказу не было, займаў сваё месца за партай). Затым спытала, ці лёгка было рашыць прыклады? Чаму? А потым прапанавала рашыць прыклад: $31242 + 1537$. Вучні адказалі, што вусна зрабіць гэта не змогуць. Так мы вызначыліся з тэмай і мэтай урока».

Алена Канановіч, в. Дзераўная, Стаўбоўскі р-н.

«Часта я знаёмлю навучэнцаў з мэтамі ўроку шляхам уцягвання іх у кароткі тэматычны дыялог. Для гэтага, як правіла, выкарыстоўваю своеасаблівую формулу: «задаю навадныя пытанні – атрымліваю адказы і рэакцыі на іх – прапануюваю навучэнцам сфармуляваць на падставе гэтых адказаў і рэакцыі мэты ўрока (альбо фармулюю іх сам)».

Андрэй Кузьмін, г. Крычаў.

«Мэты ўрока былі запісаны на дошцы. Добра, што ўсе вучні могуць іх бачыць. Мэты на мове вучня: 1-ы ўрок – пасля ўрока я буду ўмець: 1) выказвацца пра ролю музыкі ў маім жыцці; 2-і ўрок – 1) пасля ўрока я буду ведаць цікавыя факты з біяграфіі Моцарта і Баха; 2) пасля ўрока я змагу назваць 5 кампазітараў з Германіі і Аўстрыі».

Надзея Грыгор'ева, г.п. Мёры.

«Спачатку я патлумачыў тэму ўрока і яго мэты дзецям, а потым папрасіў вучняў, каб яны ў парах казалі адно аднаму, што зразумелі і як сфармулявалі гэтую тэму іншымі словамі. Такім чынам я пабачыў, наколькі добра дзеці зразумелі тэму ўрока.

Перавагі дадзенага метаду вызначэння мэты ўрока: дзеці самі вызначаюць, чаго хочуць дасягнуць на ўроку, параўноўваюць вызначаныя імі мэты ўрока з мэтамі, вызначанымі іх аднакласнікамі».

Юрась Каласоўскі, г. Магілёў.

Ёсць шмат спосабаў давадзення да вучняў мэты, прыняцця або вырашчвання яе вучнямі:

1. Настаўнік звяртае ўвагу на запісаную на дошцы тэму і просіць вучняў індывідуальна, а затым у парах вызначыць для сябе мэты на дадзены ўрок. Прапановы запісваюцца на дошцы, а потым настаўнік абагульняе сказанае вучнямі і такім чынам вызначаецца мэта вучняў, як плануемы вынік іх дзейнасці.
2. «Ключавыя словы». На дошцы запісаны ключавыя паняцці ўрока. Настаўнік засяроджае на іх увагу і просіць спрагназаваць, што могуць азначаць гэтыя паняцці. Што мы можам зрабіць, каб дакладна даведацца? Разам з вучнямі настаўнік фармулюе мэты.
3. Табліца «Ведаю – Хачу даведацца – Даведаўся» можа быць выкарыстана для мэтавызначэння (распрацавана Донай Огл у 1986 г.). У кожнага вучня ёсць табліца «В – Х – Д», такая ж намалёвана на дошцы або на вялікім аркушы паперы. На працягу ўрока вучні паслядоўна запаўняюць свае табліцы і разам агульную.

Ведаем	Хочам даведацца	Даведаліся
(сувязь з папярэднімі ведамі па тэме ўрока)	(фармуліроўка ў выглядзе пытанняў)	(падводзім вынік напрыканцы ўрока)

4. На пачатку ўрока настаўнік звяртае ўвагу вучняў на запіс мэты ўрока на дошцы і прапануе сказаць, як яны напрыканцы ўрока даведаюцца, што тэму засвоілі. Іх прапановы (яны называюць пэўныя аспекты тэмы), па сутнасці, становяцца мэтай дзейнасці на ўроку.
5. Педагог загадзя запісвае на дошцы тэму, а таксама мэту і прапануе вучням унесці пэўныя карэктывы (як правіла вучні пагаджаюцца з мэтай, што сфармуляваў настаўнік).
6. Настаўнік прапануе некалькі варыянтаў мэты, якія адрозніваюцца ўзроўнямі засваення (на «6», на «8» або на «10» балаў) і прапануе кожнаму з вучняў выбраць свой узровень.
7. Вучням дэманструецца тэст, які яны будуць выконваць на заканчэнні ўрока; ім прапануецца зрабіць прагноз паспяховасці выканання заданняў тэста.
8. Вучні адзначаюць у таблічцы, што яны ўжо ведаюць па новай тэме, а што пакуль не, а потым на гэтай аснове фармулююць сваю мэту на ўрок.

9. Настаўнік прапануе вучням выбраць для сябе мэту з прыведзенага спісу. Выбар стварае ўмовы для павышэння адказнасці і пазнавальнай актыўнасці ў
10. Настаўнік стварае праблемную сітуацыю, арганізуе фармулёўку ключавога (праблемнага) пытання. Вучні прыходзяць да высновы, што для вырашэння сітуацыі, адказу на ключавое пытанне неабходна «нешта» ведаць і ўмець. Гэтае «нешта» называюць самі вучні. Такім чынам яны вызначылі мэту.



4.1.6. Падвядзенне вучнямі вынікаў урока: праверка дасягнення мэты



Напрыканцы ўрока настаўнік і вучні павінны праверыць, ці дасягнулі яны пастаўленай мэты, каб ведаць, ці можна рухацца далей або трэба яшчэ нейкі час прысвяціць дадзенай тэме, каб ведаць, чым можна ганарыцца і над чым папрацаваць.

1. Падсумоўваючыя сказы.

Заканчэнне вучнямі наступных сказаў:

- Я даведаўся сёння, што...
- Я зразумеў, што...
- Я ўспомніў, што...
- Я быў здзіўлены, што...
- Сёння я дасягнуў пастаўленай мэты, таму што...

Або любы іншы сказ, які вы палічыце неабходным.

Вучні могуць рабіць гэта самастойна або ў парах. У канцы ўрока вы можаце папрасіць, каб вучні па чарзе прачыталі свае сказы або здалі лісткі з гэтымі сказамі.

Вельмі карысна прапаноўваць дапісаць падсумоўваючыя сказы ў парах. Вучань пасля размовы з таварышам можа скончыць сказ зусім не так, як зрабіў бы гэта адзін. Важна, каб дзеці абмяняліся думкамі.

Гэты прыём лепш выкарыстоўваць пасля выканання вучнямі дыягнастычнай работы і прад'яўлення ім правільных адказаў. У такім выпадку ў вучняў будуць падставы для дапісвання сказаў.

2. Письмовыя апытанні.

На гэтым уроку:

- 1) зразумеў новыя рэчы _____
- 2) маю намер зрабіць гэта _____
- 3) прыйшлі да галавы гэтыя пытанні _____
- 4) пачуцці, што ўзніклі _____

3. Анкетаванне.

Дата: _____ Урок: _____

Указанні: Не пішыце свайго імя. Адкажыце на кожны пункт.

1. Што мне больш за ўсё спадабалася на гэтым уроку? _____
2. Што мне больш за ўсё не спадабалася на гэтым уроку? _____
3. Урок быў бы цікавейшым, калі б _____
4. Сёння я зразумеў, што я _____
5. Маё меркаванне змянілася, таму што _____
6. Маё меркаванне пра гэта зараз такое: _____
7. Па гэтай тэме хацеў бы даведацца больш: _____
8. Іншыя заўвагі: _____

4. Ацэнка навыкаў узаеманавучання аднакласнікаў.

Прывядзі прыклад, чаму навучыўся ўдзельнік тваёй групы, якому ты дапамог _____

Навучаючы іншых, які навык табе ўдалося развіць (чаму ты навучыўся)? _____

Што ты даведаўся пра ўклад у агульную працу кожнага з вашай групы? Растлумач свой адказ _____

Перавагі пісьмовых апытанняў:

- дазваляюць атрымаць адказы на многія пытанні, звязаныя з дасягненнем мэты, за досыць кароткі прамежак часу;
- ахопліваюць увесь клас;
- зручны для «трэціх» бакоў (бацькоў, адміністрацыі, супольнасці): ствараецца канал уплыву для зацікаўленых асоб (бацькі, адміністрацыя);
- збор інфармацыі, якая можа прывесці да пазітыўных зменаў у планаванні працэсу навучання.

5. Інтэрв'ю – метады, які прадугледжвае асабістыя зносіны з навучэнцам, падчас якіх настаўнік сам задае пытанні і фіксуе адказы.

Вылучаюць: *прамое* («твар да твару») – напрыканцы ўрока ці на працягу ўрока настаўнік выбірае 1 – 2 вучняў, якім задае пытанні па дасягненні імі мэтай урока; *апасродкаванае* (па тэлефоне, скайпе), калі неабходна праверыць, як ідзе падрыхтоўка да выніковай кантрольнай, праверачнай работы, выкананне дамашняга задання, даследчая дзейнасць і г. д.

Перавагі: дазваляе выкарыстоўваць індывідуальны падыход і задаваць пытанні ў залежнасці ад адказаў вучняў; наяўнасць неадкладнай зваротнай сувязі; можна ахапіць

значна больш момантаў, чым пры пісьмовых апытаннях; у выпадку ўдзелу трэціх асоб (бацькі), можна высветліць іх меркаванне адносна таго, як навучальны працэс асобнага вучня задавальняе іх запыты; вынікі апытання залежаць ад пастаноўкі пытання, манеры вядзення інтэрв'ю.

6. Метад «дэльта – плюс». Спачатку вучні гавораць пра станючыя моманты, звязаныя з дасягненнем мэты (што атрымалася добра – «+»), а затым абмяркоўваецца, што можна было б змяніць («дэльта» – «-»). «Дэльта» дапамагае не крытыкаваць прама свае праблемы ў засваенні тэмы і дасягненні мэты ўрока.

7. Форма водгукаў ад аднакласнікаў (зваротная сувязь).

Ваша імя, прозвішча: _____

Імя, прозвішча аднакласніка: _____

Назва работы: _____

Дзве пахвалы работы: _____

Дзве прапановы па рабоце: _____

Я хачу ведаць больш пра: _____

Я не ўпэўнены(на), што гэта значыць _____

Я хачу больш дэталёва ведаць пра _____

Іншыя ідэі і заўвагі: _____

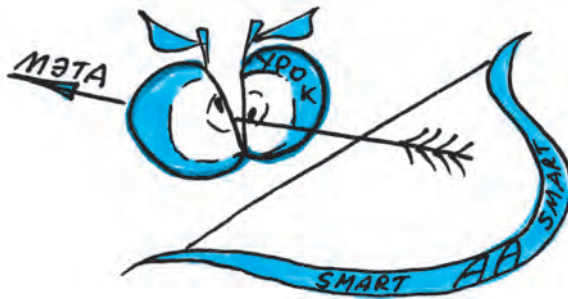
8. Выкананне вучнямі дыягнастычнага тэста.

Змест тэста цалкам адпавядае мэце ўрока. За 10 – 15 хвілін да заканчэння занятку вучні атрымліваюць кантрольныя заданні (усе адзін варыянт), самастойна іх выконваюць. Потым адбываецца ўзаемакантроль, самакантроль па эталонах, крытэрыях, далей карэкцыя. Дамашняе заданне факсіруецца на выніках дыягностыкі.

Увесь працэс навучання можна прадставіць у выглядзе мадэлі GPS-навігатора з пастаноўкай вучэбнай мэты на пачатку руху, лагістыкай шляху, пастаянным ацэньваннем эфектыўнасці пракладзенага маршруту з мэтай яго своечасовай карэкціроўкі і ацэнкай дасягнення мэты ў канцы. Ацэньванне падкажа настаўніку, дасягнуў ён пункта прызначэння або не. Гэтая «дарожная карта» забяспечвае дэталёвую распрацоўку напрамку і ўсіх дзеянняў, якія трэба здзейсніць згодна з вызначанай мэтай і паказчыкамі яе эфектыўнага дасягнення. Выбраўшы стартavaй кропкай мэты, далей трэба ісці наступным чынам:

- перавесці мэты ў вымяральныя навучальныя вынікі і вызначыць неабходны для іх узровень дасягненняў (наштобузу / крытэрыі);
- адабраць змест і метады навучання;
- вызначыць стратэгію ацэньвання;
- рэалізаваць адпаведныя метады навучання;
- правесці ацэньванне і ўпэўніцца ў дасягненні мэты;
- арганізаваць, правесці, калі трэба, карэкцыю;
- вызначыць новыя мэты.

Вернемся да нашага ключавага пытання: «Прагрэс – гэта не пытанне хуткасці, а напрамак, які мы выбіраем».



Актыўная ацэнка ў дзеянні: вопыт настаўнікаў Беларусі

Дапаможнік для настаўнікаў

Рэдактар *Мікалай Запрудскі*
Тэхнічны рэдактар *Юрась Новікаў*
Карэктар *Вольга Крукоўская*
Малюнкi *Міхась Кудзейка*
Дызайн вокладкі *Андрэй Бандарэнка*

Падпісана да друку 12.12.2014. Фармат 70x100 1/16.
Гарнітура *Myriad*. Папера афсетная. Наклад 299.

Издательство «Юстинус»
(г. Белгород, ул. Центральная, 103а)

Отпечатано: Типография «С-Принт»,
214020, г. Смоленск, ул. Шевченко, 71 оф. 48.